

Jiří Weigl

Bez iluzí o světě kolem nás

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

S PŘEDMLUVOU VÁCLAVA KLAUSE

FRAGMENT

BEZ ILUZÍ O SVĚTĚ KOLEM NÁS

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Jiří Weigl

Bez iluzí o světě kolem nás – e-kniha

Copyright © Fragment, 2014

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Jiří Weigl

Bez iluzí
o světě
kolem nás

Jiří Weigl

Bez iluzí o světě kolem nás

S PŘEDMLUVOU VÁCLAVA KLAUSE

OBSAH

PŘEDMLUVA VÁCLAVA KLAUSE	7
SLOVO AUTORA ÚVODEM	13
ČÁST 1.	19
HISTORIE, OSOBNOSTI, VÝROČÍ	
Zamyšlení nad smutným výročím	20
Prezident tragického období	22
Edvard Beneš – 130 let od narození	29
Benešovy dekrety a Německo na rozcestí	33
K 75. výročí Mnichovské dohody	40
Fenomén Stalin – zákonitost nekontrolované moci	46
Tisíc dvě stě let od smrti Karla Velikého	52
Sto let od počátku první světové války	57
ČÁST 2.	65
BLÍZKÝ VÝCHOD A JINÉ KRIZE VE SVĚTĚ	
Jak reagovat na islámskou výzvu?	66
Strategie teroru	72
Otazníky nad iráckým konfliktem	75
Viníkem je spíš evropský sociální stát	80
Muslimové po svobodě neprahnou	86
Egypt: Zdá se, že se Západ opět spálil	96
K eskalaci konfliktu v Sýrii	99
Plané naděje na řešení krizí volbami	102
O sudu prachu na Blízkém východě	104
Zamyšlení nad ukrajinskou krizí	107
Ukrajina mezi Evropou a Ruskem	113
Polemika o Ukrajině: překrucováním historie si nepomůžeme	116

ČÁST 3. 121**SPORY O EVROPU A EVROPSKOU UNII**

EU a železná logika dějin	122
○ zamlčovaných rizicích evropského sjednocování	125
Evropská ústava – 48 hodin po francouzském referendu	130
Evropa a národní identita z české perspektivy	138
Regionální integrace – konec národních států	145
Evropská unie a její krize	156

ČÁST 4. 165**K NĚKTERÝM POLITICKÝM OTÁZKÁM**

Fungování justice je věcí veřejnou	166
Přímá volba prezidenta	169
Pravice na Záhořově loži. Vstane ještě?	174
Přímá volba prezidenta a její zákonitost	177
Nad připravovaným zákonem o státní službě	180

ČÁST 5. 185**TRANSFORMACE A EKONOMICKÉ PROBLÉMY**

Kde hledat příčiny současné hospodářské krize	186
Koordinace mezi centrální bankou a vládou je potřebná	192
K otázce otevřenosti české ekonomiky a problematice vnější rovnováhy	195
Privatizace bank a restrukturalizace podniků – promarněná příležitost	200
Zkreslující informace, mylné představy	203
Problémy a úskalí české privatizace posledních let	208
Ekonomická krize a Česká republika	214
Dnešní polemika o včerejší privatizaci	220
○ spornosti kompetitivní devalvace	230

PŘEDMLUVA
VÁCLAVA KLAUSE

My, kteří jsme se už dlouho těšili na tu publikaci Jiřího Weigla, na publikaci, která by představila jeho téměř renesanční šíři znalostí, jsme se konečně dočkali. Nechal se k tomu dlouho přemlouvat, ale vyplatilo se to. I já, který jsem pravděpodobně všechny zde představené texty v průběhu posledních patnácti let – první je z roku 1999 – četl, musím uznat, že je dnes sestavený text zcela mimořádný. Svou šíří i svou hloubkou.

Autor tím prokazuje, že je jedním z největších současných českých intelektuálů. Původně je ekonomem, který po vystudování Vysoké školy ekonomické pracoval v odboru světové ekonomiky Ekonomického ústavu ČSAV. V tomto oboru obhájil i svou kandidátskou dizertaci. Tam jsem ho také poznal, když jsem v polovině 80. let vyučoval kurs moderní ekonomie podle slavné Samuelsonovy učebnice. Vždy byl dokonale připraven. Tímto kursem prošlo mnoho ekonomů dnes střední generace, kteří významně promluvili do české postkomunistické transformace a svými funkcemi a pozicemi do naší ekonomiky celého posledního čtvrtstoletí. Paralelně vystudoval arabistiku na Karlově univerzitě, což mu otevíralo další obzory, jak ukazuje zejména druhá část této knihy.

Je skvělým historikem s fenomenální pamětí a s velmi realistickým pohledem na svět, Evropu i Českou republiku (jak dokumentují zejména části 1 a 3 této knihy). Rozumí dějinám, v neposlední řadě českým. Jako jeden z mála u nás rozumí Německu a jeho roli v Evropě – v minulosti i dnes. Jak ukazuje řada jeho textů, rozumí i problematice evropské integrace (část 3). Je politologem jak domácí, tak zahraniční politiky. Ač původem ekonom, nikoli náhodou své příspěvky k ekonomice a postkomunistické transformaci zařazuje až do poslední páte části. Předcházející témata ho možná baví více, ale jeho

ekonomické texty o naší krizi závěru 90. let (a o jejím řešení), o privatizaci, o krizi závěru minulého desetiletí i o nedávné devalvaci české koruny jsou zcela zásadní a zcela čisté.

Po listopadové revoluci začal brzy vnímat sterilitu u nás prováděného ekonomického výzkumu. Uvažoval o vstupu do diplomacie, díky své výborné arabštině (opakovaně jsem ho nechával různými světovými státníky „zkoušet“, jaká je jeho arabština, a vždy ho nesmírně chválili). Když se šel na jaře 1990 představit na ministerstvo zahraničí, potkal mou manželku, svou tehdejší kolegyni, která mu navrhla, jestli předtím nechce zavolat tehdejšímu ministrovi financí. Hovor se uskutčnil a od té doby jsme v těsném kontaktu a spolupráci, která mne velmi obohacuje.

Do voleb 1992 pracoval na Ministerstvu financí (v úseku mezinárodních finančních vztahů), pak byl mým poradcem (a šéfem poradců na Úřadě vlády) a deset let kancléřem Pražského hradu. Byl i prvním ředitelem Centra pro ekonomiku a politiku a prvním (a dosud jediným) ředitelem Institutu Václava Klause. Několik let – po pádu mé vlády – strávil v IPB. Zdůrazňuji to zejména proto, že na čisté psaní – v akademickém smyslu – nikdy neměl volný čas, bez vedlejších povinností. Byl úředníkem, poradcem, byl nesmírně užitečným speech-writerem – zejména pro projevy při státních návštěvách i v nejzapadlejších koutech světa, byl ředitelem, zejména v případě Kanceláře prezidenta republiky, velkých institucí. Všechny tyto věci uměl kombinovat. Napsal několik předmluv do mých knih, a proto jsem velmi rád, že mu to mohu jednou oplatit.

Kniha je jasná a srozumitelná. Není třeba ji vysvětlovat. Přesto možná pomůže uvést pár z mého pohledu stěžejních tezí:

- ♦ o Masarykovi a Benešovi: „Masaryk byl v novodobé tradici – jako ten hodný – oddělen od svého nejbližšího spolupracovníka a pokračovatele Edvarda Beneše, na něhož byla svalena všechna selhání a prohry našich moderních dějin.“ (str. 21);
- ♦ náš samostatný stát „znamenal poprvé po tisíci letech radikální vyvedení českých zemí z německého světa a mohl se jako suverénní stát udržet pouze tehdy, pokud bylo evropské uspořádání tomuto oddělení příznivé.“ (str. 23);
- ♦ „Mnichov nebyl jenom projevem zbabělé hlouposti západních velmocí ve vztahu k Hitlerovi. Byl současně velmi racionálním postojem málo zainteresovaných zemí, které nechtějí bojovat za to, aby jeden malý národ mohl vládnout nad menšinou jiného národa, který si to nepřejí.“ (str. 30);
- ♦ „Dnešní problém tzv. Benešových dekretů není problém historický, není to problém morální, etický či právní, není to problém českého vyrovnání se s minulostí či snad slučitelnosti dekretů s dnešním evropským právem. Benešovy dekrety jsou problém prvořadě politický, jsou problém současný a budoucí, je to problém na prvním místě německý, a odtud je to i závažný problém evropský.“ (str. 35);
- ♦ o Stalinovi: „Na rozdíl od Hitlera Stalin nebyl tvůrcem totalitního systému. Byl jeho produktem.“ (str. 47);
- ♦ o boji s terorismem (napsáno v říjnu 2001): „Spojené státy a jejich spojenci nemohli na teror vojensky nereagovat. Jako obětní beránek jim byl předhozen nešťastný Afghánistán, nejchudší země světa zmítaná čtvrt století trvajících válkami. Je to past, do níž se snadno upadá, ale velmi těžko se z ní dostává.“ (str. 74);
- ♦ „přes politicky korektní rétoriku a na odiv stavěné různé oficiální antidiskriminační postoje je pro muslimské

přistěhovalce do Evropy daleko složitější stát se Břitem, Francouzem či Němcem než pro imigranty do USA Američanem.“ (str. 85);

- ♦ o Ukrajině: „Volby na Ukrajině by měly smysl pouze tehdy, pokud by znamenaly oboustrannou masovou podporu pro projekt nového soužití, nebo naopak pro jasný projekt vzájemného oddělení.“ (str. 104);
- ♦ o EU: „Evropská unie není vysněná nirvána, kde končí dějiny, není to ani podmínka přežití v éře globalizace. Je to politický a mocenský koncept, který sleduje z hlediska historie starý a velmi kontroverzní cíl“ (str. 124). Tímto cílem „je přeměna Evropské unie na centralizovaný superstát“ (str. 143);
- ♦ o přímé volbě prezidenta republiky (před jejím schválením): „Zavedení přímé volby hlavy státu by bez podstatných změn Ústavy a volebního zákona byl nepromyšlený krok, který by dále oslabil možnost efektivního vládnutí v naší zemi, rozkolísal politickou scénu a nevyřešil žádný ze skutečně závažných problémů, před nimiž naše společnost stojí“ (str. 174). Je-li přímá volba dvoukolová, „první kolo dává odpověď na otázku, koho byste chtěli prezidentem republiky? Ve druhém kole volby zní pro voliče otázka zcela jinak – koho nechcete prezidentem?“ (str. 178);
- ♦ o krizi roku 1997: „Za zásadní chybu považuji pokus centrální banky v situaci nastupující recese stanovit cíl výrazného snížení inflace a tomu odpovídající nastavení měnové politiky.“ (str. 189);
- ♦ o naší transformaci na počátku 90. let: „Můžeme na ni být pyšní, nikoli ji neustále masochisticky hanit nebo věřit těm, kteří sami nikdy nic neudělali. Pravdu by měli říkat alespoň ti, kteří u toho byli.“ (str. 230).

Tyto rozsáhlé citace nebyly pokusem autorovi ukrást celou řadu klíčových myšlenek. Byly jakýmsi předkrmem, jakýmsi amuse bouche, náznakem toho, co bude následovat. Každá z těchto vět je v knize zarámována několika stránkami, které obsahují přesvědčivou a kvalitní argumentaci. Jedině na základě takovýchto argumentů je možné nalézt cestu vpřed, vymanit se z naší dnešní krize, z onoho rozcestí, o kterém jsme – celý kolektiv autorů IVK s klíčovým podílem Jiřího Weigla – psali ve své loňské publikaci „Česká republika na rozcestí“ (Praha: Fragment, 2013).

Jiří Weigl se obává, že se „vracíme k dlouhodobému normálu, k dominanci levice, etatismu, dirigismu a podřízenosti zahraničí.“ Není pesimistou, budoucnost nevidí jako zcela ztracenou. Cestu vidí „v konzervativním setrvávání na osvědčených hodnotách, na vlastenectví, v oddanosti svobodě a volnému trhu“ (str. 177). To je velmi revoluční a pozitivní program. Zkusme ho realizovat.

SLOVO AUTORA ÚVODEM

Texty, které tvoří tuto knihu, vznikaly v období uplynulých patnácti let a představují soubor vybraných projevů, přednášek, analýz, komentářů a polemik z období, kdy jsem působil zpočátku jako ředitel Centra pro ekonomiku a politiku (CEP), poté jako vedoucí Kanceláře prezidenta republiky a v současnosti jako výkonný ředitel Institutu Václava Klause (IVK). V jejich tématech a zaměření se však neodráží pouze tato má profesní historie posledních let, ale souvislosti hlubší.

Jsou to jednak mé zájmy a kvalifikace, tj. historie, orientalistika a arabistika a ekonomie, a jednak má – troufám si tvrdit unikátní – zkušenost pamětníka, pozorovatele a v mnoha případech i přímého účastníka řady či dokonce velké části významných politických a ekonomických událostí života naší země polistopadové doby. Od roku 1990, tedy již téměř čtvrt století, patřím k nejbližším spolupracovníkům Václava Klause a jsem mezi nimi služebně nejstarším.

Nejprve jsem byl jeho poradcem na ministerstvu financí v hektických dobách přípravy a spuštění naší transformace, poté ekonomickým poradcem a čtyři roky šéfem sboru poradců předsedy vlády, následně čtyři roky poradcem předsedy Poslanecké sněmovny a poté deset let kancléřem prezidenta republiky. Z bezprostřední blízkosti jsem zažíval a prožíval nadšené a optimistické období transformace, privatizace ekonomiky, úskalí rozpadu a dělení Československa, úspěšnou éru premiérství Václava Klause, nejdelšího v dějinách naší demokratické republiky, období opoziční smlouvy – dnes neuvěřitelně demonizované – i celou éru prezidentství druhého prezidenta našeho státu. Celá ta léta jsem byl ve středu velmi intenzivní politické debaty, jež trvá dodneška. Drtivou většinu jejích účastníků znám a zažil jsem je za ta léta v nejrůznějších situacích.

Vedle domácích témat jsem se vždy intenzívně zabýval zahraničněpolitickými otázkami. Mezi nimi považuji za klíčovou otázku naší moderní státnosti a suverenity a historii a současnost boje za jejich udržení. Osobnosti T. G. Masaryka a E. Beneše, Mnichov a odsun Němců byly a jsou pro mě zásadní i pro dnešek. Ne nadarmo se také v posledním dvacetiletí staly předmětem vyhrcovaného sporu – u nás i přes hranice –, v němž ve skutečnosti jde o spor o smysl existence a zachování české státnosti. Manipulativnost této debaty ze strany velké části polistopadových politiků a mediálního mainstreamu mě vždy velmi iritovala. Tvrdím, že nelze oslavovat Masaryka, jeho dílo a první Československou republiku, a současně plivat na Beneše a otrásat se ošklivostí nad odsunem Němců. Všechny tyto věci spolu úzce souvisejí, jedna vychází z druhé a bez nich bychom moderní český stát nikdy neměli a neudrželi. Proto jsem se k tomuto tématu opakovaně a často vyjadřoval. Texty na toto téma tvoří podstatnou část první kapitoly této knihy, kterou jsem věnoval osobnostem, výročím a historickým tématům.

Druhou kapitolu tvoří především texty, které jsem napsal či pronesl nebo publikoval k vývoji v oblasti mého dlouhodobého zájmu – k Blízkému východu. Jde o terorismus po 11. září 2001, o irácký konflikt, islám jako fenomén sám o sobě i jako hrozba pro Evropu v podání muslimských migrantů. Řadu námětů ke kritické diskusi poskytlo tzv. arabské jaro a jeho negativní následky v současnosti. Konečně tématem, které si především v českém prostředí zaslouží zevrubné zkoumání a snahu o zmírnění jednostranné mediální manipulace, představuje ukrajinská krize.

Ve výběru mých textů za období posledních patnácti let nemůže chybět téma Evropské unie a našeho členství v ní. Je trochu smutné se na nich přesvědčit, jak se původní kritické

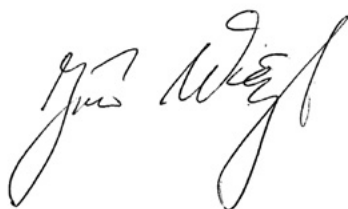
výhrady a obavy stávají realitou, u nás bohužel stále zkreslovanou a propagandisticky zamlčovanou. Realitu evropské politiky jsem mohl poznat jako účastník několika vrcholných summitů EU a vyjednávač o přijetí tzv. Klausovy výjimky v rámci podpisu Lisabonské smlouvy, a proto odmítám iluze a mýty, které o našem postavení v EU a našich možnostech šíří eurooptimistická propaganda. EU je v krizi, již nemůže překonat, a proto servilní podřizování naší země bruselskému centralismu naše postavení a budoucnost ohrožuje. O tom všem se snažím hovořit ve třetí kapitole.

Kapitola 4 přináší několik vystoupení a článků na politická témata. Jde především o přímou volbu prezidenta, která dominovala vnitropolitickým debatám v několika uplynulých letech a jejíž prosazení nepředvídatelně zkomplikovalo náš ústavní systém. Zařadil jsem do ní i svou úvahu nad minulostí a budoucností české pravice, zdecimované událostmi roku 2013, i komentář z poslední doby na téma služebního zákona.

Konečně poslední pátá kapitola pojednává o ekonomické problematice, o níž jsem toho za léta své profesní dráhy napsal nejvíce. Za zásadní považuji texty, které se týkají transformace naší ekonomiky a především její privatizace. Od oněch historických dob uplynulo již více než dvacet let, dospěla jedna nová generace a z paměti generací předchozích detaily a vzpomínky na tuto přelomovou dobu pomalu mizí. Přesto je stále předmětem politického boje a permanentních snah o dezinterpretaci a dehonestaci jejích klíčových osob, především Václava Klause. Neúspěšní politici z tehdejší doby se znovu dávají slyšet a namlouvají dnešní již fakt neznalé veřejnosti, že kdyby byli oni bývali stáli v čele místo Klause, vše bylo jinak a ještě lépe – žádný podnik by nezkrachoval, Československo by se nerozpadlo atd. Dokonce

někteří tehdejší transformační a privatizační vítězové, nyní magnáti a miliardáři, neváhají dnes pomlouvat toto období, zapomínajíce, že i oni jsou jeho symboly. Ze všech těchto důvodů se domnívám, že je potřebné si právě nyní opakovat, o co tehdy šlo, jaká byla logika celého procesu a jaké skutečné výsledky.

Texty, které tvoří tuto knihu, byly proneseny na seminářích CEP a IVK, zazněly na odborných konferencích či byly publikovány na stránkách denního i odborného tisku. Jejich společná publikace z nich vytváří svébytný celek, který vypovídá nejen o tématech, ale i o vývoji v čase a o autorovi. Věřím, že ty čtenáře, kteří se současným děním hlouběji zabývají, může tato kniha zaujmout.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Jan Mlýnský". The script is fluid and cursive, with the first name "Jan" and the last name "Mlýnský" clearly distinguishable.

Část 1.

HISTORIE, OSOBNOSTI, VÝROČÍ

ZAMYŠLENÍ NAD SMUTNÝM VÝROČÍM

Vážení spoluobčané,

zítra uplyne 75 let od úmrtí zakladatele našeho moderního státu, „Prezidenta Osvoboditele“ – Tomáše Garrigue Masaryka. Skonal v době, kdy se nad osudem jeho díla a budoucností našeho státu a národa stahovaly mraky ohrožení německým nacismem. Skonal v době, kdy demokratické soužití Čechů, Němců, Slováků a dalších národností v tehdejším Československu se dostalo na kritickou křižovatku, z níž již nebylo cesty zpět. Následoval Mnichov, okupace, válka.

Mnohým se v důsledku toho zdálo, že Masarykovo dílo byl omyl. Jeho stát nepřežil, tak jako staletí před tím se české země musely znovu stát součástí nové říše, tentokrát té čtvrté, nacistické. Prý selhala i masarykovská demokracie, prý selhal jeho humanismus, čechoslovakismus, prostě všechny -ismy, které si lze se jménem TGM spojit. Totéž jsme slýchali celé další půlstoletí, s kratičkou přestávkou osvobození a tří poválečných let. Nebylo divu – Masaryk a totalita jsou neslučitelné. Všichni to od počátku věděli.

Až sametová revoluce v roce 1989 vše změnila. TGM na nás znovu shlíží z piedestálů na náměstích, je znovu nedotknutelnou ikonou naší obnovené demokracie, novodobým Otcem vlasti. Zvykli jsme si odvolávat se na něj při všech možných příležitostech, udělali jsme z něj ikonu, neživý symbol, jemuž se nelze přiblížit. Tak se nám z Masaryka z českého vlastence stal velký Evropan, s jehož odkazem dnešní EU a postavení našeho státu v ní prý plně souzní. Idealizovaná nedokonalá prvorepubliková masarykovská demokracie je používána